

Shahar va qishloq joylarida sport inshootlarini qurishni rejalashtirishning o'ziga xos ahamiyati.

Bekmurodova Umida Atxam qizi

Iqtisodiyot va pedagogika universiteti

Jismoniy madaniyat yo'nalishi talabasi

Ilmiy rahbar: *Yo'ldosheva Madhiya Bekmurod qizi*

Аnnотatsiya: *Hozirgi zamonda aholiga xizmat ko'rsatish jarayonida sport inshootlari zaruriy ahamiyat kasb etadi. Shuni nazarga olgan holda shaharda va qishloqlarda rejalashtirilayotgan sport inshootlari texnik talablarga hamda loyiha talablariga javob berishi lozim.*

Kalit so'zlar: *Aholi, inshoot, sport, ruhiy holat, vaziyatni idrok etish, yuklama, malaka, tizim, harakat, musobaqa faoliyati, mashqlar kompozitsiyasi, bellashuv vaqtidagi holat, stadion, transport.*

Аннотация: *В настоящее время в процессе оказания услуг населению важнейшее значение имеют спортивные сооружения. Учитывая это, спортивные объекты, планируемые в городах и селах, должны соответствовать техническим требованиям и требованиям проекта.*

Ключевые слова: *Численность, состав, спорт, психическое состояние, восприятие ситуации, нагрузка, умение, система, движение, соревновательная деятельность, состав упражнений, состояние во время соревнований, стадион, транспорт.*

Annotation. *Nowadays, in the process of providing services to the population, sports facilities are essential. Taking this into account, sports facilities planned in cities and villages should meet technical requirements and project requirements.*

Keywords: *Population, structure, sport, mental state, perception of the situation, load, skill, system, movement, competition activity, composition of exercises, state during the competition, stadium, transport.*

Shahar ko‘p aholi joylashgan va maxsus qaror bilan shahar statusi berilgan joy bo‘lib, ishlab chiqarish korxonalari, zavod, fabrikalar faoliyat ko‘rsatadi hamda qishloq xo‘jaligi uchun mehnat qurollarini ishlab chiqaradi.

Alohida joylashgan turar joylar va uning aholisi 1,5-3 ming bo‘lsa, bu holda uning hududida kompleks jismoniy tarbiya maydonlari, ya’ni gimnastika, engil atletika bilan shug‘ullanish uchun, voleybol, basketbol, futbol maydonlari qurilishi lozim va uning umumiy maydoni 1200 m² dan kam bo‘lmasligi kerak. Bundan tashqari ikkita tennis stoli uchun maydoncha ajratiladi.

Mikrorayonda – alohida joylashgan turar joylar uchun ajratiladigan sport inshootlari quriladi va alohida ajratilgan erdan tashqari bu sport maydonlarini dam olish hiyobonlarda joylashtirish mumkin.

Agar mikroroyonda aholining soni 6 ming odamdan ko‘p bo‘lsa unda kompleks maydonchalar quyidagilardan iborat, ya’ni gimnastika bilan shug‘ullanish uchun maydoncha, voleybol, basketbol, tennis maydonlari va uning umumiy maydoni 6700 m² dan kam bo‘lmasligi kerak. Agar mikrorayonning aholisi 12 ming va undan ortiq bo‘lsa unda umumiy maydon 8400 m² gacha kengaytiriladi.

Aholi zich yashaydigan rayonlarda (24-36 ming aholi) sport markazi qurilishi rejalashtiriladi va u sport markazlarining ikkinchi toifasiga kiradi. Ularga futbol maydoni (96x64 metr) va mashqlar uchun ikkinchi maydon (66x44 metr), ikkita tennis maydoni (36x18 metr har biri), ochiq basseyn (25x10 metr), tir 50 metr va tomoshabinlar uchun bir ming o‘rindiqli bo‘lishi kerak.

Umumshahar sport majmualari oliy darajali sport inshootlariga kiradi. SHahar xududida sport inshoot tarmoqlarini qurishdan oldin ajratilgan er uchastkalarini o'rganib chiqiladi va ular quyidagicha:

- 7 yoshgacha bolalar uchun sport majmua uzoqligi 50-100 metr bo'lishi kerak;
- 7-10 yoshgacha 150-200 metr;
- 11-17 yoshgacha 400-500 metr.

Rayondagi sport markazi 20 minutli masofada joylashgan bo'lishi kerak.

Stadion bosh rejasini loyihalashda ko'p minglik tomoshabinlarni evakuatsiya vaqtida turli oqimlarni kesib o'tmaydigan holda shahar qurilishini va yo'llarini hisobga olish zarur bo'ladi. Transport yo'llarining joylanishi, turli shahar va shaxsiy transport vositalarining to'xtash joylarida odamlar oqimining tarqalish prinsipi bilan uzviy bog'liq bo'lganligi sabali bunda asosiy kirish va ichki magistrallar joylanishi belgilanadi. Kirish joylarida kassa xonalari mo'ljallanadi. Kassalar chiptali tomoshabinlar oqimidan tashqarida joylashadi.

Bosh rejada stadion uch asosiy qismga bo'linadi: namoyish (tomoshagoh), o'quv-mashg'uloti, xizmat ko'rsatish qismlari.

Namoyish qismida asosiy sport arenasi va tribunalar, tomoshabinlarga xizmat ko'rsatish, sportchilar, hakamlar boshqaruvi, matbuot, radio va televidenie xonalari joylashadi.

Unda, shuningdek ochiq va qishki suzish suv havzalari, velotrek, to'p o'yinlari va tennis stadionlari joylashgan.

Bu qism tarqatuvchi maydon va evakuatsiya yo'llari bilan bevosita bog'langan.

O'quv-mashg'ulot qismida sport maydoni va maydonchalari joylashgan bo'lib, ularning ba'zilar namoyish xarakteriga ega. Bu qismdagi sport inshootlari sportning alohida turlari bo'yicha ixtisoslashgan. Xizmat ko'rsatish qismida tomoshabinlarning

dam olish maskanlari, kafe, kiosklar, suhbat o'rindiqlari, sanitariya inshootlari, stadionni ekspluatatsiya qilish bilan bog'liq inshootlar – xo'jalik hovlisi, ustaxonalar, oranjereyalar, omborlar va boshqalar joylashgan.

Stadion qurilishida quyidagi talablar muhim ahamiyatga ega:

shahar qurilish holati – shahar magistrallarining yo'nalishi, stadion ro'parasida maydon mavjudligi, tomoshabinlarning evakuatsiya yo'llari, turli shahar transportlari uchun transport tugunlari va boshqalar, ko'kalamzorlashgan xududlarga va suv xavzalariga stadionning imkon qadar yaqinligi, asosiy sport arenasining tribuna va boshqa sport inshootlari bilan o'zaro proporsional va kompakt, shuningdek eng ma'qul yo'nalishda (shimol-janub) joylashishi;

- maydon rel'efining yaroqliligi (sport arenaning g'arbiy tarafidan erda tribunallarni joylash uchun 30% nishablik maqsadga muvofiq); asosiy yo'nalishda doimiy esuvchi shamollar yo'nalishi (himoyalash choralari); er ishlari balansini hisobga olgan holda stadion hududini ko'kalamzorlashtirish va obodonlashtirish; qishki mavsumdagi stadionning xarakteri (kon'kida tez chopish, figurali uchish, xokkey, chang'i trampolin uchun moslamalarni o'rnatish ehtimoli).

Amaldagi stadionlarni loyihalash me'yorlarida (SN 162-58) quyidagi tavsiyalar berilgan:

- tomoshabinlarni evakuatsiya qilishda (stadion tashqarisida) tarqatuvchi maydonning zaruriy o'lchamlari har bir tomoshabinga 0,5-0,75 m² hisobidan aniqlanadi;

- stadiongga eng kamida ikki kirish joyi belgilanishi zarur; evakuatsiya yo'llarining (yo'lakcha, yo'l, o'tish va kirish joyi) eni bir metrga 500 kishi hisobidan aniqlanadi;

- bevosita tribunalar oralig'ida tarqatuvchi maydonlar nazarda

tutilgan bo'lib, bunda, bir tomoshabin o'rni uchun o'rtacha kattalikdagi stadionlarda 0,5 m², katta stadionlarda 0,3 m²;

- kirish kassalarining soni 1500 kishiga 1 darcha hisobidan belgilanadi.

Joyning holatiga qarab, stadionning bosh rejasi shaklan turlicha ko'rinishda bo'lishi mumkin.

Har bir shahar, tuman, mikrorayon va alohida joylashgan turar joylarda sport inshootlariga Moskva, Volgograd, Sankt-Peterburg shaharlaridagi stadionlarning bosh rejalari misol bo'la oladi. Moskva-dagi Lujanskiy nomli stadion bir-biriga perpendikulyar o'qlari asosida qurilgan.

Sport inshootlari faoliyatini rejalashtirish ishlari bir yil muddatga (yozgi, qishki) sport sezoniga mo'ljallanib tuziladi. Qattiq qish bo'ladigan joylarda yozgi sezon apreldan boshlab, qishki sezon esa oktyabr-noyabrdan rejalashtiriladi. Qattiq qish bo'lmaydigan joylarda dekabr-yanvar bahor sezoniga sport inshootlarini ishlariga o'tish davri deb hisoblanadi. Sport inshootlarning joriy rejasi avval jismoniy tarbiya jamoasida, kasaba uyushma qo'mitasida va yuqori sport tashkilotlarida tasdiqlanadi. Bundan tashqari, joriy rejalashtirishning bir bo'limi bo'lmish moliya rejasi kerakli mutasaddi moliya tashkilotlarida tasdiqlanadi. Sport inshootlarning joriy rejalashtirish ishlari inshootlarning funksional faoliyatini o'z zimmasiga oladi.